

Het grote verhaal van de bijbel samengevat

Noorderlicht
ROTTERDAM
dienst

Zondag 5 maart 2023
Voorganger: ds. Niels de Jong

Het grote verhaal van de bijbel samengevat

Dit is het laatste deel van de serie 'Sterke Verhalen'. Die verhalen van Jezus zijn vaak voor verschillende mensen op verschillende manieren raak. Het kan bijvoorbeeld voor de een heel kritische boodschap kan bevatten, terwijl het voor een ander een heel opbeurende boodschap heeft. Matteüs 21 is zeker zo'n verhaal dat op meerdere manieren te lezen en te interpreteren is, ook meerdere manieren waarop dit verhaal voor ons vandaag raak is.

Matteüs 21: 33 - 44

Ik weet niet of je wel eens het christelijk geloof probeert uit te leggen aan iemand die er niet mee bekend is. Of misschien ben je zelf iemand die zich nog meer aan het verdiepen is in het christelijk geloof – en misschien zie je soms door de bomen het bos niet meer. Dit verhaal van Jezus kan je dan helpen. Want je kunt zijn verhaal lezen als een samenvatting van de boodschap van de bijbel. De hele rode draad, de grote lijn van die 66 Bijbelboeken, samengevat in 1 begrijpelijk verhaal. En de boodschap is dan: God is als iemand die een wijngaard aanlegde. Oftewel: God heeft deze wereld gemaakt. En zoals deze man ook de eigenaar is van de wijngaard, zo is deze wereld het eigendom van God. Het is zijn bezit. En zoals de man uit het verhaal zijn wijngaard, zijn bezit in handen heeft gelegd van een aantal wijnbouwers, zo heeft God de aarde toevertrouwd aan mensen. En zoals de eigenaar van de wijngaard verwachtte dat de wijngaard iets goeds zou voortbrengen, zo verwacht God dat mensen iets teruggeven van wat ze in beheer hebben gekregen. Op hun plek, met hun talent, met de tijd die hen gegeven is, met de kansen die ze hebben – dat ze iets goeds voortbrengen en met een deel daarvan God ook eren en waarderen.

Maar zoals die wijnbouwers God zijn deel niet willen geven, maar voor zichzelf willen houden, voor eigen gewin en voordeel leven, en met hand en tand verdedigen wat ze zich als van henzelf, als iets waar God niets mee te maken heeft. Zo kunnen mensen zomaar zijn. Dat is hun zonde – hun op zichzelf gericht zijn, op eigen gewin, om hun eigen gang te gaan.

Maar zoals deze Heer keer op keer deze opstandige mensen de kans geeft om hun gedrag te veranderen, zo heeft God ook steeds boodschappers gestuurd. Om te laten weten wat recht is, wat goed is. En als mensen Hem afwijzen, God geduldig is en genadig. Hij geeft mensen kans, na kans, na kans. God doet wat hij kan om mensen tot inkeer te brengen, tot verandering, tot hun bestemming. God doet alles om mensen te bereiken, wakker te schudden. Hij heeft daar alles voor over, zelfs zijn geliefde zoon. In de hoop dat dat wel het gewenste effect zal hebben. Zo heeft God ook zijn zoon gestuurd. Maar ook die zoon werd aangepakt, uit de weg geruimd, vermoord. Zo diep zit de weerstand blijkbaar. Dat ze zelfs voor Gods zoon ook al geen ontzag hebben. Zo ver kunnen mensen blijkbaar afglijden.

Het verhaal gaat dan nog verder – daar eindigt het niet. De baas van de wijngaard komt zelf om orde op zaken te stellen. En de wijngaard aan mensen te geven die wel het goede zullen doen. Zo zal uiteindelijk God komen om orde op zaken te stellen, alles recht te zetten. De kwaaddoeners gaan het niet winnen. En God zal verdergaan met andere mensen die wel goed zullen leven, recht zullen doen, vrucht zullen dragen.

Misschien ben je zelf iemand die zich nog meer aan het verdiepen is in het christelijk geloof – en misschien zie je soms door de bomen het bos niet meer. Dit verhaal van Jezus kan je dan helpen.

Het grote verhaal van de bijbel samengevat. Jezus laat zo zien hoe goed en geduldig God is. Hoe hij blijft zoeken naar contact. Hoe hij alles over had om ons mensen goed te laten uitkomen. Hoe hij zelfs zijn zoon gegeven heeft voor opstandige mensen. En hoe God uiteindelijk alles recht zal zetten. En zijn toekomst in handen geeft van mensen die Hem willen eren. Dit is het bijbelse verhaal, het christelijke verhaal.

En in de kerk staan we voortdurend stil bij dit verhaal van Jezus – want anders worden we helemaal ingepakt door die andere verhalen. Zoals C.S. Lewis ergens zegt – elke dag even je aandacht vestigen op iets centraals uit het christelijke geloof (bv. via een lied luisteren of zingen, een dagboek, een stukje bijbellezen, o.i.d.), omdat anders je andere dingen gaat geloven. Verhalen waar je veel minder van wordt. Het verhaal van het toeval bijvoorbeeld. Dat toevallig dit alles ontstaan, toevallig zijn wij mensen er en als we willen kunnen we er wat van maken. Of het verhaal van ‘dat het toch niets wordt’. Dat het uiteindelijk verkeerd afloopt en alles stuk gaat. En daarom kunnen we er maar consumeren tot we stuk gaan, want ja, alles gaat stuk. Of het verhaal dat de bomen tot in de hemel groeien – en dat het dus alsmear meer, beter, mooier, en fantastischer kan en moet. Of het prestatie-verhaal van ‘als je maar presteert, zullen de mensen blij met je zijn’. Het verhaal dat zoveel druk legt op mensen. Het verhaal dat ook z'n godsdienstige variant heeft – als je maar goed genoeg leeft, zal God wel blij met je zijn. Of het wettische verhaal; dat verhaal heb je ook in allerlei godsdienstige varianten, maar ook in heel seculiere varianten. als iedereen zich aan dezelfde regels als jij zou houden, zal alles goed komen.

Die verhalen kun je om je heen horen, je kunt er zomaar in gaan geloven.

Het zijn andere verhalen dan die Jezus vertelt. Eerlijk gezegd, geen van die verhalen vind ik zo overtuigend als die van Jezus. Geen van die verhalen heeft die combinatie van waarheid en liefde die ik bij Jezus hoor. Geen van die verhalen hebben de diepte van Jezus' verhaal. Geen van die verhalen is zo kritisch als hoopvol tegelijk. Maar goed, dit verhaal van Jezus is niet alleen een verhaal dat je als samenvatting van het grote verhaal van de bijbel kunt lezen. Je kunt het op nog veel meer manieren lezen.

Bijvoorbeeld met niet-Joodse mensen in gedachten, niet-Joodse mensen die belangstelling hadden voor het Joodse geloof. Die waren er nogal wat in de tijd van Jezus, en van Mattheus. Maar ja, die waren altijd wel een beetje tweederangs. Ze mochten ergens wel meekijken. Ze hoorden er ook wel wat bij, maar op allerlei manieren werd hen duidelijk gemaakt dat ze er ook weer niet helemaal bij hoorden. Maar het verhaal van Jezus eindigt met dat ‘de wijngaard gegeven zal worden aan een volk dat het wel vrucht laat dragen’. Bemoedigend natuurlijk voor hen – zij konden er volgens Jezus opeens wel helemaal bij horen. Zij krijgen het goede van God toevertrouwd.

Je kunt het nog weer anders lezen. Bijvoorbeeld als aanklacht tegen iedereen die net als deze wijnbouwers – een beeld voor leiders – geweld gebruikt, mensen gevangen neemt, mishandelt en doodt. Als je het zo leest is het bv. een aanklacht tegen wat Poetin zijn soldaten laat doen in Oekraïne. Of wat er El Salvador gebeurt – zowel door bendes als door de overheid.

Je kunt het nog weer anders lezen. Je kunt het ook lezen als een aanklacht tegen mensen die de wijngaard, de schepping alleen voor eigen gewin gebruiken. En die als ze daar op aangesproken worden, keihard reageren. Tot de aanval overgaan. Om hun eigen levensstijl maar voort te kunnen blijven zetten. Als je het zo leest is het een aanklacht tegen Westerse mensen zoals wij die de schepping uitbuiten, voor eigen gewin gaan, en geen kritiek willen horen. Omdat ze niet veranderen willen.

Je kunt het verhaal dus op verschillende manieren lezen – en ik zou zeggen: wie de schoen past, trekke hem aan.

Maar goed – laten we nog één manier van lezen echt uitdiepen. Eentje die we op het spoor komen als we ons verplaatsen in degenen op wie deze gelijkenis in het bijzonder gericht was. Dit verhaal was namelijk in eerste instantie tegen de godsdienstige leiders van toen.

Wat is dan de aanleiding dat Jezus dit verhaal vertelt tegen die Joodse leiders van toen? In de gedeelten voorafgaand aan het verhaal botst Jezus al verschillende keren met hen. Die godsdienstige leiders blijken Jezus volstrekt niet te zien zitten, bekritisieren Hem openlijk en zetten vraagtekens bij zijn bevoegdheid. En dan volgt dit verhaal. En de kritische boodschap van dit verhaal zullen die godsdienstige Joodse leiders heel goed begrepen hebben. Zij waren thuis in de beelden die Jezus gebruikt. Zij kenden bijvoorbeeld ook Jesaja 5 – waar hetzelfde beeld wordt gebruikt. Israël wordt daar bijvoorbeeld ook ‘de wijngaard van de Heer’ genoemd. En de Heer is daar ook degene die – met veel liefde – die prachtige wijngaard aanlegt. En die Heer is daar ook iemand die goede vruchten verwacht van zijn mensen. Er is wel een groot verschil met Jesaja 5. In het verhaal van Jezus is het niet zozeer het punt dat de wijngaard geen vrucht draagt, maar dat de pachters van de wijngaard de Heer zijn deel niet geven. Waar in Jesaja 5 dus Israël als geheel kritiek krijgt, daar richt Jezus zijn kritiek op de godsdienstige leiders. Zij weigeren God zijn deel te geven. En die weigering gaat heel ver. Meerdere keren worden de knechten van de Heer mishandeld, gevangen genomen of nog erger. En de Heer van de wijngaard stuurt dan zijn zoon. Daar zullen we wel ontzag voor hebben, zo is de gedachte. Maar niets is minder waar. Die zoon wordt afgekeurd, afgewezen, mishandeld en gedood.

De omstanders, gewone Joodse mensen, die zitten helemaal in het verhaal van Jezus. En ze reageren op dat verhaal. ‘Hoe kan dit! Ze moeten gestraft worden! Dan moet die wijngaard maar aan anderen gegeven worden.’ En Jezus zegt dan: ‘dat zal ook gebeuren. Dat was al voorspeld, en dat zal ook gaan gebeuren. Het zal aan anderen worden gegeven die wijngaard wel vrucht laat dragen’.

De Joodse leiders reageren niet, maar zij snappen wel dat dit verhaal over hen gaat. Na dit verhaal schrijft Matteüs: ‘toen de hogepriesters en de farizeeën zijn gelijkenissen hoorden, begrepen ze dat Hij over hen sprak. Ze wilden Hem graag gevangen nemen, maar ze waren bang voor de reactie van de menigte, die Hem voor een profeet hield’.

Jezus stelt dat die Joodse leiders in een lange traditie staan van afwijzing van Gods knechten, de profeten dus. Dat is wat die godsdienstige leiders doen – in al hun vroomheid, met al hun religie en met al hun godsdienst – wijzen ze Gods boodschappers af. En uiteindelijk wijzen ze zelfs de zoon van God af. En daarmee wijzen ze natuurlijk ook God af. Dat is wat hun voorouders ook al deden en dat is wat zij deden. Het is natuurlijk te makkelijk om te denken dat deze kritiek alleen de godsdienstige leiders van toen past en dat die kritiek ons niet zou kunnen passen. Dan had Matteüs het ook niet hoeven optekenen. En Marcus en Lucas trouwens ook niet – zij hebben dit verhaal ook verteld. Als wij dit lezen, zouden we ons kunnen afvragen. Als het zo is, dat God je van alles heeft toevertrouwd. Je leven, je tijd, je plek op deze wereld, de lucht die je inademt, het voedsel dat je eet, de talenten die je hebt, de kracht en gezondheid die je hebt, het netwerk waar je in zit. Zou het dan zo zijn, dat we dat op waarde schatten? Dat Hij hoopt dat we daar iets goeds mee doen? Dat zou toch niet te veel gevraagd zijn? En dat we dat kunnen laten zien door ook God zijn deel te geven. Oftewel...

...dat je hem eert, waardeert om wat hij je in handen hebt gegeven.

Maar dan zouden we ons ook kunnen afvragen. Zijn wij misschien mensen – misschien net als die godsdienstige leiders heel vroom zijn, religieus, kerkelijk of misschien helemaal niet als die religieuze leiders – maar zijn wij misschien mensen die God niet geven wat hem toekomt? Hebben wij hem misschien geweigerd zijn deel te geven? En rekenen we eerst met onszelf, naar onszelf, vanuit onszelf? En is het misschien zo dat God ons al langer probeert te bereiken, maar dat we ons afsluiten voor wat God vraagt.

Om daar een antwoord op te kunnen hebben, moeten we iets weten. Namelijk wat is – in dit verhaal van Jezus – dan de vrucht die de Heer van de wijngaard mocht verwachten? En wat mag God dan van ons verwachten? Er zijn meerdere mogelijkheden, ik noem er drie, waarvan ik de laatste uitwerk.

Je zou kunnen zeggen: Jezus heeft duidelijk gezegd wat God verwacht van ons mensen, wat het belangrijkste is om te doen. God liefhebben boven alles en de anders als jezelf. De vrucht die God zoekt, is dan de liefde.

De tweede mogelijkheid is om naar Jesaja 5 te kijken, waar de conclusie van dat verhaal is: 'God verwachtte recht, maar oogste onrecht. Hij zocht rechtsbetrachting, maar vond rechtsverkrachting'. De vrucht die God dan zoekt, is dan het doen van recht. Dus dat je God recht doet, dat je mensen recht doet – dichtbij en ver weg, of je ze nu mag of niet. Dat je jezelf recht doet ook. Dat je de aarde recht doet. Dat je je best doet dat dingen rechter, eerlijker, beter gaan in deze wereld.

De derde mogelijkheid is om dit principe uit het Oude Testament erbij te betrekken. Het principe van 'het eerste is voor God'. God vraagt: 'begin met geven aan mij, aan de dienst aan mij. Vertrouw mij zo dat je het eerste wat je oogst aan mij. En dan heb je nog meer dan genoeg voor jezelf.' Dat vereist geloof, want ja, je weet natuurlijk nooit zeker of de rest van de oogst wel zal slagen. Als we dat naar nu vertalen, dan vereist dat nog steeds geloof om 'het eerste aan God te geven. Zo weet je ook nooit zeker of je nog zult blijven werken, verdienen, opdrachten binnenhalen, etc. En toch: het eerste is voor God en daarmee laat je zien hem te vertrouwen wat de rest betreft.

En zo breng je God de eer. Zoals in Spreuken 3, vers 9 staat: 'eer de Heer met het beste van de oogst'.

Als je dat naar nu vertaalt... Dan kun je ervoor kiezen om wat je hebt, wat je oogst in het leven voor jezelf te houden. Dus je kennis, inzicht, talent, geld, tijd, netwerk, goede eigenschappen, de goede dingen uit je opvoeding, je opleiding, je kansen, etc. Dat kun je allemaal voor jezelf houden, voor jezelf inzetten. Je kunt dat zien als jouw bezit, wat jij nu eenmaal hebt, als je eigendom. Of je kunt dat zien als gegeven om vrucht te dragen. Oftewel, zo te leven dat het eerste of het beste wat je ermee kunt doen, voor God besteedt. Dat het God eert. Dus dat je het beste van je talent, je beste momenten, het eerste deel van je salaris, je waardevolste contacten, je beste ideeën – geeft aan God en Gods zaak. Wat Gods zaak is? Dat heeft Jezus laten zien: verloren mensen zoeken, gevangenen bevrijden, zieken bezoeken, naakten kleden, barmhartig zijn voor mensen in nood, het goede nieuws vertellen. En ja, dus ook liefhebben, recht doen.

Die vrucht zoekt God.

Dit verhaal heeft dus – net als zoveel verhalen van Jezus – zowel een heel kritische kant als een heel bemoedigende kant. Het kan zijn dat je het een misschien meer nodig hebt dan het andere, maar ze zijn allebei waar. En misschien moet je zo ook maar bij elkaar houden... Het kritische dat wij God zomaar buiten de deur kunnen houden, ook als we bijzonder godsdienstig zijn. En dat zomaar kunnen weigeren om te doen wat ons gevraagd wordt. Terwijl wat ons gevraagd wordt, goed is voor alles en iedereen. Maar ook het opbeurende – al die pogingen die God doet om ons te bereiken, ons kans na kans na kans te geven. En dat Hij er zelfs zijn Zoon aan gegeven heeft. Die Zoon Jezus leek verworpen te worden, afgezegd, afgeserveerd, uitgekotst, weggegooid, monddood gemaakt. Maar die Zoon werd degene door wie God alsnog die wijngaard ging redden. Daarom dat Jezus die uitspraak over die steen erbij haalt. Steen en Zoon – in de taal van het Oude Testament, maar 1 letter verschil. Net als die zoon, leek die steen afgekeurd te worden. Maar door God is die steen ingevoegd als belangrijkste steen.

En zolang je dit nieuws hoort – van die zoon. Van de steen. Van Jezus. Zolang heb je nog kans om te doen wat God van je vraagt. Hou m niet buiten de deur. Dat hoopt Jezus natuurlijk met dit verhaal. Toen en nu. Dat je God niet buiten de deur houdt. En God geeft wat Hij vraagt.

Het is echt niet te veel gevraagd. Sterker nog, hoe meer je teruggeeft aan God en voor God en voor de mensen. Hoe beter dat is voor alles en iedereen. Dan kom je tot je bestemming.

Amen.

Houd God niet buiten de deur. Geef God wat Hij vraagt.